

Kaasav eelarve Tartu linnas 2014

**Teine aasta: muudatused, kogemused,
ettepanekud**

Aruanne

e-Riigi Akadeemia
november 2014

Eessõna

Alljärgnev aruanne annab ülevaate Tartu linna kaasava eelarve menetluse ettevalmistamisest, läbiviimisest ja tulemustest. Et kaasavat eelarvet viidi Tartus sel aastal läbi teist korda, esitatakse võrdlusi eelmise aasta stsenaariumi, elluviimise ja tulemustega. Kuna allakirjutanu on olnud Tartu kaasava eelarve juures alates idee juurdumisest kuni teistkordse elluviimiseni ning teema on südamelähedane nii akadeemiliselt kui praktiliselt, siis on lisaks faktidele ja statistikale kirjas ka subjektiivseid emotsioone, hinnanguid ja soovitusi.

Loodetavasti annab aruanne, ja eriti selle soovitude osa, siiski mõtlemisainet kaasava eelarve algatuse lihvimiseks. Tegemist ongi pidevalt ajas muutuva protsessiga, millele osalejad loodetavasti alati oma näo ja igaks järgneva aastaks ka uusi ideid annavad.

Aruande koostas Kristina Reinsalu

e-Riigi Akadeemia kohalike omavalitsuste programmi direktor, kaasava eelarve ekspert
kristina.reinsalu@ega.ee

Sissejuhatus

Kaasavat eelarvet hakati Tartus kavandama juba 2011. aastal, kui e-Riigi Akadeemia sel teemal seminari korraldas. Uuesti asuti teemaga tegelema 2013. aasta kevadel, mil linnavalitsuse juurde moodustati kaasava eelarve töögrupp. On heameel tõdeda, et peale esimese aasta katsetust ja sellega kaasnenud üsna tormilist ja emotsionaalset tagasisidet, otsustati kaasava eelarvega sellel ja ilmselt ka järgnevatel aastatel jätkata.

Tänaseks on Tartul ka järgijaid. Kuressaare, Viljandi, Elva - kui nimetada vaid mõned, on need omavalitsused, kes Tartu katsetusi jälgisid ja ise järgi teha otsustasid.

See on ka igati loomulik: avaliku raha kasutamine on ikka teema, mille vastu kodanikud alati suurt huvi tunnevad ning ka otsuste tagajärgi kõige selgemini tunnetavad. Kaasava eelarve puhul on tegemist põhimõttega, millest kohalik volikogu eelarve kavandamisel lähtub ja selle idee on lihtne – mingi osa kohaliku omavalitsuse eelarvest eraldatakse otsustamiseks omavalitsuse elanikkonnale. See, kui suures osas, millisel moel omavalitsus seda teeb, see sõltub konkreetsest omavalitsusest. Esimest korda kaasavat eelarvet Tartus katsetades töötati välja stsenaarium, millega saab tutvuda [siin](#).

Protsessi elluviimise käigus õpiti palju, samuti talletati ja analüüsiti tagasisidet. Kogemuste ja tagasiside põhjal täiendati oluliselt esimese aasta mudelit. Täpne info teise aasta kaasava eelarve etappide ja tulemuste kohta on leitav [siit](#).

Peamisteks muutusteks otsuse kõrval, et endiseks jäänud üldsumma 140 000 eest viiakse ellu 2 ideed, olid teavitusürituse ning teemaarutelude lisamine ning senisest suurema toe pakkumine ideede esitajatele, kaasa arvatud marketingi-koolitus. Need lisandused olid kantud soovist tõsta ennekõike ideede läbitöötatuse ja esitlusoskuse taset, et hääletajad saaks teha teadlikuma valiku.

Suur muudatus võrreldes esimese aastaga oli ka see, et lisaks ideedele investeringute kohta, oodati ideid üritusteks. Lisaks viidi sisse muudatusi hääletuseprotsessi - igal hääletajal oli 3 häält varasema 1 asemel ning hääletustulemused ei olnud hääletuse ajal enam nähtavad nagu esimesel korral.

Kokku esitati mais 92 ideed, millest 14 olid ideed ürituste läbiviimiseks. Ekspertide arutelu tulemusena suunati teemaaruteludele 51 ideed. Läbi teemaarutelude pääses lõpphääletusele 25 ideed. Oktoobris 2014 andis 1938 hääletajat nädala jooksul kokku 4029 häält. Enim häält kogusid ideed "Kõnniteed ristmikel mugavaks" (422 häält) ja "Emajõe kaldapiirde uuendus" (360 häält).

Alljärgnev aruanne annab sellest Tartus teist korda rakendatavast kaasava eelarve protsessist ülevaate ja toob soovitud edasiseks. Soovituste koostamisel on aluseks osalusvaatlus üritustel, osalejatelt kogutud tagasiside ning head mõtted mujaltki.

Täpsemalt saab Tartu kaasava eelarve protsessiga tutvuda Tartu linna [veebilehel](#).

ÜLEVAADE PROTSESSIST

1. Eeltöö

Eeltöoga 2014. aasta protsessiks alustati vaheult peale nõu katseprojekti lõppu jaanuarist 2015. Eeltöö etapi eesmärgiks oli kaasava eelarveprotsessi eesmärkide täpsustamine, vajadusel muudatuste sisseviimine mudelisse, protsessi läbiviimise ning VOLISE keskkonnaga seotud detailide täpsustamine. Peamiselt tehti seda läbi kogutud tagasiside analüüsimise ning erinevate arutelude.

Esimese aasta kogemuse analüüsimine

Suure panuse esimese aasta kogemuse analüüsimise ja selle põhjal 2014.a protsessiks soovitude tegemisse andsid Tartu Ülikooli kommunikatsioonimagistrantide strateegiapraktika raames läbi viidud uuringud ja analüüs (jaan-2014) ning [e-Riigi Akadeemia raport](#) (veebruar 2014, selles kajastub ka eelpoolviidatud tudengite analüüs).

Lühike kokkuvõte 1. aasta protsessi tagasisidest oli alljärgnev.

- **Linlased ei olnud protsessist piisavalt informeeritud.**
Raport tõi välja soovitudena oskuslikuma linnaruumi ärakasutamise (näiteks ideede esitlemise kõige käidavamates kohtades nagu Kaarlsild jne.)
- **Protsess ei aidanud loodetud määral kaasa sellele, et kasvaks üldine teadlikkus linnaeelarve kujunemisest, alternatiividest, valikutest, erinevate objektide maksumusest.**
Soovitudena toodi välja nii linna eelarvestrateegia ja ka teiste arengudokumentide paremat tutvustamist kaasava eelarve üritustel, eriti avaüritusel ning visuaalse märgulise lahenduse lisamist kodulehele.
- **Info kaasava eelarve kohta ei ole jõudnud noorteni (esimesel aastal hääletajatest vaid 3%).**
Soovituseks kõlas teha eraldi koostööd noorteorganisatsioonidega, tutvustada protsessi koolides.
- **Protsessis osalenud linlased tõid positiivsena välja mõtet ennast, ideede esitamise lihtsust, personaalset suhtlust ideede esitajate ja ASO vahel. Negatiivsena toodi välja vähest reklaami, halvasti toimivat hääletussüsteemi. Sooviti rohkem avalikke koosolekuid, ideetalguid, hääletamisüritusi.**
Soovitudena viidatud puuduste likvideerimiseks toodi raportis välja, et linn võiks ühtlasi ühistel aruteludel anda soovitusi oma idee reklaamimiseks ja toetuse kogumiseks .
- **Linnavalitsuse ametnikud olid tagasiside põhjal hästi protsessist informeeritud, eksperdid mõistsid oma ülesannet ideede analüüsil, kuid hetkel jäi kahjuks avalikkuse eest varju ja ka suletuks nii ekspertide ettevalmistustöö kui ka argumenteeritud arutelu iga idee üle.**
Soovitudena raportis oli tuua vähemalt kaks osapoolt – eksperdid ja ideede autorid kokku ühistele aruteludele. Üheks peamiseks eesmärgiks soovitati saavutada esmalt tugevamad, kogukonna poolt ühiselt läbitöötatud ideed, mis ilmselt tooks kaasa ka hääletajate hulga suurenemise.
- **Palju oli kriitikat selle aadressil, et nimekirjas on valikud, mida linn peab niikuinii tegema.**
Ka raportis kõlas soovitusena rõhutada kommunikatsioonis, et oodatakse uudset lähenemist linnaruumile, ideid objektidele, mida linnas seni ei ole. Samas on tegemist linnaeelarve

rahaga ja selle valikuga näitavad inimesed, kuhu piltlikult öeldes eelarve sees raha liigutada, seega ei tohiks alahinnata või alaväärtustada linlaste nõ praktilisi valikuid. Lahendustena pakuti raportis ka rohkem hääletusvoore, igaks aastaks vaid ühe teemavaldkonna valimist jne.

Paljud eespoolviidatud soovitud leidsid 2. aasta protsessis ka rakendust (tutvustusüritus, teemaarutelud, nõ kampaania hea tava väljatöötamine ja kokku leppimine, linnaruumi kasutamine ideede reklaamimiseks) , kuid mõned, seni elluviimata mõtted tõstasid sel aastal uuesti. Näiteks soovitud, et **rohkem võiks luua võimalusi hääletamiseks jne**. Nendest lähemalt käesoleva aruande kokkuvõtte-soovituste peatükis.

Lisaks kogutud tagasiside analüüsimisele peeti 1. aasta järel mitmeid arutelusid erinevates aruteluringides.

Kaasava eelarve-teemalised arutelud

- Iganädalased kaasava eelarve nõ rakendusmeeskonna arutelud
- Koosolekud linnajuhtidega (veebr-aprill 2014)
- Arutelu Genialistide klubis (veebr 2014)
- Arutelu Kaasava linnajuhtimise komisjonis (veebr 2014)
- Arutelu Urmo Kübaraga EMSL-ist (aprill 2014)
- Nn Tarkade Klubi (aprill 2014)- sellesse kaasati nõ mitteformaalseid Tartu arvamusiidreid võimalikult erinevatelt eluvaladelt (teadusasutustest, muuseumidest jne)

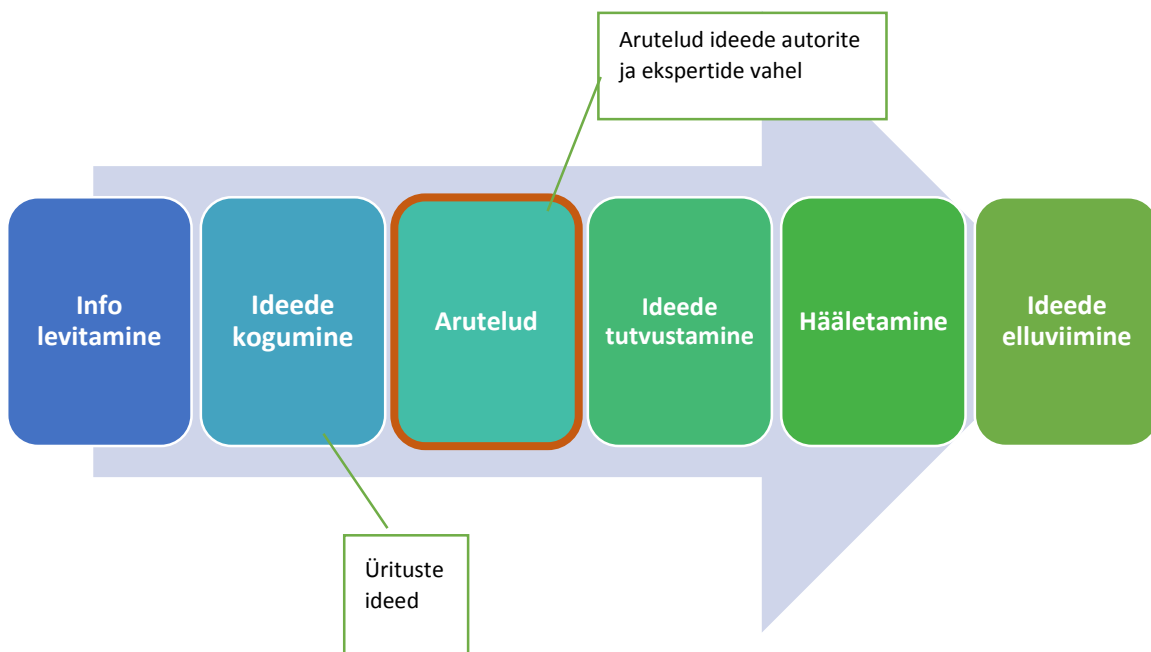
Eelneva tagasiside, raporti ja arutelude tulemusena jõuti täpsustunud eesmärkide ja mudelini (vt. allpooltoodud eesmärgid ja joonist 1), mille Tartu linna volikogu ka 24. aprillil 2014 a. [määrusega](#) kinnitas.

Tartu kaasava eelarve täpstatud eesmärgid kaasava eelarve elluviimisel ja stsenaarium

Eesmärgid :

- **Arusaam linnaeelarvest ja selle kujunemisest paraneb.**
- **Kogukondadevaheline koostöö paraneb.**
- **Mõni oluline valupunkt linnas leiab lahenduse ja/või viiakse ellu mõni uus idee.**

Joonis 1: Kaasava eelarve mudel aastaks 2014:

Olulisemaks erinevuseks võrreldes 1.aastaga oli **ekspertide ja ideede autorite vaheliste arutelude** lisandumine stsenaariumisse (arutelude etapis joonisel). Samuti lisandus võimalus esitada **ideid ürituste kohta**.

Otsustati, et ideede esitamisel on oluline pidada silmas järgmist:

Kaasava eelarve ideid saab esitada **1.-15. mail 2014**.

Kaasava eelarve idee võib esitada igaüks.

Kaasava eelarve objektiks võib olla Tartu linnaga seotud investinguobjekt või Tartus korraldatav üritus maksumusega kuni **70 000 eurot**. Kuna kaasava eelarve kogusummaks on 140 000 eurot, tagab see vähemalt kahe idee elluviimise.

Kaasava eelarve protsessis realiseeritav **OBJEKT peab pakkuma avalikku hüve, peab olema avalikus kasutuses, ei tohi tekitada ebamõistlikke kulusid linna järgnevate aastate eelarvetele ning tuleb realiseerida 2015. aasta jooksul**.

Rahvahääletusel toetust leidnud **investinguobjekti realiseerimise korraldab linnavalitsus**.

Objekti puhul hinnatakse veel: unikaalsust ja originaalsust, objektist osasaajate hulka, objekti võimalust elavdada kogukondade koostööd ning märgatavust Tartu linna elus.

Kaasava eelarve protsessi tulemusena korraldatav **ÜRITUS peab toimuma Tartus 2015. aasta jooksul, olema suunatud linnaelanikele ja/või suurendama Tartu kui turismihihtkoha tuntust.**

Rahvahääletusel toetust leidnud **ürituse realiseerimise korraldab idee esitaja.**

Ürituse puhul hinnatakse veel: unikaalsust ja originaalsust, üritusest osasaajate hulka, ürituse võimalust elavdada kogukondade koostööd, märgatavust Tartu linna elus, realiseeritavust (meeskonna olemasolu, idee läbimõeldus jmt).

Kaasavast eelarvest ei toetata juba linnaeelarvest finantseeritavaid ja regulaarselt toimuvaid üritusi, sest eesmärk on ellu kutsuda uusi üritusi ja leida uusi lahendusi Tartu tuntuse suurendamiseks.

Oluline on silmas pidada, et ürituse korraldajale raha enne ürituse korraldamist täies ulatuses üle ei kanta. Ürituse korraldamist finantseeritakse mitmejärguliselt, arvestades ürituse korralduskava.

Ellu viiakse vähemalt kaks rahvahääletusel enim hääli saanud ideed, millest üks peab olema investeringuobjekt. Kui enim hääli saanud ideede maksumus on väiksem kui 70 000 eurot, viiakse ellu ka paremusjärjestuses järgmine idee, mis mahub ülejäänud summa sisse. Tartu Linnavalitsus loodab ideede esitajatelt edasist aktiivset osalust kaasava eelarve protsessi erinevates etappides (arutelud, ideede tutvustamine jm).

Olulist eeltööd tehti ka VOLIS-e keskkonna edasiarendamisel ning edasiste kommunikatsioonitegevuste planeerimisel.

2. Kaasava eelarve elluviimine Tartus 2014. aastal

I etapp. Info levitamine protsessist

Kaasava eelarve teisel aastal oli oluline lisaks protsessi tutvustamisele neile linlastele, kes sellest teadlikud ei olnud (vastavalt 1. aasta tagasisidele suur osa linlastest) selgitada muudatusi ka neile, kes esimesel aastal osalesid või vähemalt protsessist kuulnud olid.

Kaasavat eelarvet reklaamiti linnapildis juba tuttava kujundusega plakatitega.

Kaasava eelarve reklaamplakatid reklaamtulpadel

Olulisima üritusena toimus 5.mail kell 17.00 Raekojas saalis **kaasava eelarve infopäev**. Sinna oodati ennekõike potentsiaalseid ideede esitajaid. Inspiratsiooniloengu teemal “Kuidas teha argine idee sütitavaks?” pidas Tartu Ülikooli ideelabori juht Kalev Kaarna.

Pidades silma eesmärki avada laiemalt ka kogu linnaeelarve koostamise protsessi tegi abilinnapea Kajar Lember ettekande linnaeelarve koostamise põhimõtetest ja tehtavatest kompromissidest. Projektijuht Lilian Lukka tutvustas kaasava eelarve teise aasta eesmärke ja stsenaariumit. Sõna sai ka linnapea.

Infopäeva sisule ei saa etteheiteid teha, küll aga peaks ilmselt rohkem tähelepanu pöörama ürituse formaadi veelgi atraktiivsemaks muutmisele ja reklaamimisele. Mitmete hilisemate tugevamate ideede autorid olid küll kohal, kuid üldiselt oli osalejaid siiski väga napilt (paarikümne ringis). Lubatud veebiülekannde vaatajad võisid ka saada pettumuse osaliseks, sest ülekandegaga esines tehnilisi probleeme.

Infopäev

Lisaks infopäeva korraldamisel saatis linnavalitsus välja protsessi algusest teavitavad pressiteated ja protsessi algust kajastas ka meedia (ülevaade pressiteadetest ja mediasuhtlusest [siin](#)).

II etapp. Ideede kogumine

Perioodil 1-15. mai 2014 võisid linlased esitada ideid eespooltoodud tingimustel (vt. lk 6-7). Ideede esitamine toimus läbi VOLIS-e keskkonna, kus paluti kirjeldada ettepaneku juures vabas vormis oma idee unikaalsust ja/või originaalsust, sellest osasaajate hulka, selle võimalust elavdada kogukondade koostööd ning märgatavust Tartu linna elus.

Kokku esitati 92 ideed, millest 14 olid ideed ürituse läbiviimiseks.

Ideed olid eelmise aastaga võrreldes rohkem lahti kirjutatud, paljudele ideedele olid lisatud täiendavaid dokumente, illustratsioone jne. Nõrgemaks jäid üritusi hinnanud ekspertide hinnangul ürituste ideed.

Ideede esitajad töid esile esitamise mugavust ja lihtsust VOLIS-e keskkonnas. Keskkond võimaldas ideid ka kommenteerida, kuid seda võimalust kasutati esialgu vähe. Diskussioon ideede juures hoogustus hilisemates etappides ja on jätkunud ka pärast hääletusperioodi lõppu. Kokku on novembri lõpuks ideede juurde kirjutatud ligi 180 kommentaari. Edaspidi võiks kaaluda ideede esitamise aja pikendamist.

III etapp. Arutelud

Ekspertide arutelud ehk ideede esmane sõelumine

Eeltööna ekspertide tööks koondas projektijuht Lilian Lukka ideed tabelisse, jagades 92 ideed viide teemagrupi: **Tartu veekogud, sport ja vaba aeg, linnaarhitektuur, kommunikatsioon(id), üritused.**

Ekspertide töö hõlbustamiseks märgistati eraldi ka sarnased ideed, mille puhul tasus kaaluda nende liitmist.

Ekspertideks olid selles etapis peamiselt (aga mitte ainult) linnavalitsuse vastavate valdkondade spetsialistid, sest hinnati vaid ideede teostatavust rahaliselt, tehniliselt ning ajalisel.

Ekspertgruppi kuulusid:

Kajar Lember, abilinnapea, töörühma juht
Andres Pool, linnamajanduse osakonna juhataja asetäitja
Mati Raamat, linnaplaneerimise ja maakorralduse osakonna inseneriteenistuse juhataja
Tiit Kaunissaare, linnakunstnik
Tõnis Arjus, linnaarhitekt
Eda Põldma, linnamajanduse osakonna haljastus- ja puhastusteenistuse juhataja
Kunnar Jürgenson, linnavarade osakonna juhataja
Indrek Ranniku, linnaplaneerimise ja maakorralduse osakonna planeeringuteenistuse juhataja
Veljo Lamp, kultuuriosakonna sporditeenistuse juhataja
Küllli Aleksanderson, kultuuriosakonna kultuuriteenistuse juhataja
Jüri Mölder, linnasekretär
Aile Parmsoo, Tiigi Seltsimaja projektijuht
Lemmit Kaplinski, linnavolikogu kaasava linnajuhtimise komisjoni juht
Karin Bachmann, maastikuarhitekt
Arvo Lehemets, Valimisliidu Isamaaline Tartu Kodanik esindaja
Karl Kull, Isamaa ja Res Publica Liidu esindaja

Raimond Tamm, Reformierakonna esindaja
Gea Kangilaski, valimisliidu Vabakund esindaja
Andrei Liimets, Domus Dorpatensis

Teine ring eksperte, peamiselt linnavalitsuse-väliseid, kaasati hilisematesse teemaaruteludesse ideede autoritega, millest on juttu jägmises alapunktis.

Eksperdid kogunesid 28.mail, arutelu vältas 3 tundi ja ekspertgrupi tööd juhtis abilinnapea Kajar Lember. Mitmed eksperdid olid teinud eeltööd ning need, kes ei saanud osaleda, olid tabelisse juba lisanud enda märkmed.

Koosolekul arutati läbi kõik 92 ideed ja **edasistele aruteludele suunati neist 51.**

Lisaks ideede hindamisele eespoolmainitud alustel, oli selle etapi eesmärgiks ja sisuks ka põhjendada, miks osad ideed välja jäävad ning teha ettepanekuid, milliseid ivõiks liita ning kohendada-täpsustada, et neile tugevust juurde anda. Kehtis põhimõte, et kui ideed on võimalik üsna lihtsalt viisil teostatavaks kohendada, siis võiks selle võimaluse idee esitajale ka anda.

Edasi mittepääsenud ideed varustati ekspertide põhjendusega, mõlemad nimekirjad avalikustati Tartu kodulehel (VOLIS-e keskkonnas nähtavad ka praegu). Projektijuht suhtles personaalselt kõigi ideede (nii edasipääsenud kui ka mittepääsenute) autoritega ning esitas vastavalt kas soovitud edasiseks (sh etteoanekud ideede ühendamiseks vms) või põhjendused idee väljalangemise kohta.

Ürituste ideede autoritel paluti täpsustada ürituse toimumise aeg ja koht; korraldusmeeskonna koosseis, partnerid, programm (esinejate nimekiri), eelarveprognoos; hinnanguline pealtvaatajate arv.

Positiivsena võib välja tuua väga sisukat osakondade - ülevalt arutelu, mis aitab loodetavasti kaasa ka üldise linnavalitsuse osakondade-vahelise kommunikatsiooni parandamisele ja otsustusprotsesside avamisele. Ehkki seda tundub olevat keeruline teha, sest eksperdid on väga hõivatud, peaks järgmisel korral kindlasti arvestama ka vähemalt kahe ekspertide aruteluringiga. Ilmselgelt jäi aruteluaega liiga väheseks sellise hulga ideede jaoks.

Ekspertide arutelud

Arutelud ekspertide ja ideede autoritega

Ajavahemikus 11- 18. juunini toimusid arutelud 5-s teemagrupis:

- **Emajõgi ja Anne kanal;**
- **Sport ja vaba aeg**
- **Linnaarhitektuur**
- **Kommunikatsiooni ja ehitus**
- **Üritused**

Aruteludele kutsuti ideede autorid ja valdkondade eksperdid, kuid arutelud olid osaluseks avatud kõigile ja neid ka reklaamiti laiemalt. Ideedega mitte-seotud inimeste huvi oli siiski väga väike - aruteludel viibis lisaks autoritele-ekspertidele vaid paar linnakodanikku. Samas andsid arutelud osalejatele hea ülevaate kogu valdkonnaga seotud probleemidest, kavandatavatest projektidest jne. On kahju, et sellest osasaanute ring piirdus ideede autorite-ekspertidega, kes nende teemadega niigi hästi kursis.

Arutelude eesmärgiks oli pakkuda igale autorile võimalust oma idee tutvustamiseks, viia läbi ühine ideede arutelu ning kohtumiste lõpuks valida igast teemagrupist välja 3-7 ideed lõpphääletusele (vastavalt iga grupi ideede koguarvule).

Ideede selline vahevalik oli kantud esimese aasta kogemusest, et lõpphääletusel oli liiga palju erinevaid ideid, selleks, et hääletajad jõuaks ennast kõigi sisuga kurssi viia. Sel korral otsustasi lõpphääletusele panna 25 ideed.

Peale ideede tutvustamist ja arutelu kaaluti ideid järgmiste kriteeriumite alusel:

- Investeeringute puhul: *ideest osasaajate hulk, mõju linnaruumile, originaalsus, kogukonna koostöös soosimine, aktiivsete eluviiside soosimine.*
- Ürituste puhul: *idee läbimõeldus, suunatus erinevatele sihtrühmadele, mõju Tartu tuntuse suurendamisele, originaalsus, kogukonna koostööle suunatus, ürituste korraldamise kogemus.*

Hääletusõigus oli vaid ideede esitajatel ja ekspertidel. Lõpphääletusele valiti 25 ideed.

8

Teema-arutelud

Kokkuvõtteks võib öelda, et toimunud 5 teemaarutelu olid sisukad ja ei saa kurta ka osalejate hulga üle - igas teemaarutelus osalesid keskmiselt pooled ideede autoritest ja 6-7 eksperti, kellest omakorda pooled olid linnavalitsuse-välised. Kokku osales teemaaruteludes umbes 80 inimest (5 arutelu, igaühes 16-17 inimest).

Selline ekspertide-autorite kooslus osutus hästi toimivaks. Osalenud ideede autorite hinnagul saadi uusi teadmisi nii vastava valdkonna arengute kohta linnas kui ka eelarve kohta laiemalt. Kindlasti aitasid teemaarutelude õnnestumisele kaasa ka inimeste personaalne kutsumine töörühma, üks ja seesama professionaalne moderaator (Andrei Liimets) kõigis töörühmades, eelnevalt kokkulepitud ja teavitatud täpsed reeglid aruteludes osalemiseks ning kindlaks määratud ja eelnevalt teada antud kriteeriumid hääletustele minevate ideede valikul.

Negatiivsena töid osalejad (nii autorid kui ka eksperdid) välja selle, et praegune diskussiooniring oli siiski väga väike ja jäi nõ nelja seina vahele ning vaja oleks laiemat diskussiooni ideede osas. Leiti, et liialt väike ring ka otsustab, mis ideed saavad edasi ning ka hääletussüsteem (teemaringides) vajab veel täiustamist.

Täpsema ülevaate teemaaruteludest saab [veebilehelt](#).

IV etapp. Ideede tutvustamine

Eelmise aasta kogemuse ja ka tagasiside põhjal oli oluline tagada kõigi ideede esitajate võimalikult võrdne lähetpositsioon oma ideede turundamisel. Selleks korraldati ideede autoritele **turundusalane seminar** Domus Dorpatensis (28. augustil). Seminaril juhendas TÜ majandusteaduskonna turunduse õppetooli juht Andres Kuusik, kuidas oma ideed müüa nii, et see jõuaks sihtrühmani. Eelmise aasta turunduskampaaniast rääkisid 2013. aasta võiduidee (Kultuurikvartali esitlustehnika) autorid Ahto Külvet ja Villem Varik.

Seminaril osalejad töötasid ühiselt rühmatöö käigus välja ja leppisid kokku [Kaasava eelarve kampaania tegemise heas tavas](#), mille vajadus eelmise aasta kogemuse põhjal ilmnas.

Hea tava on abiks kaasava eelarve ideede tutvustamisel ja toetajate leidmisel ning on mõeldud ideede autorite ning kaasava eelarve korraldajate sõbraliku kokkuleppena.

Andres Kuusiku ettekanne turundusseminaril

Nii linnavalitsus ise kui ka ideede autorid ise tutvustasid sel korral ideid võrreldes eelmise aastaga oskuslikumalt ja läbimõeldumalt.

Õnnestunuks võib pidada linnavalitsuse poolt koostatud Kaarsilla näitust, kus kõik lõpphääletusele minevad 25 ideed atraktiivses vormis eksponeeritud olid. Lisaks esitleti kõiki ideid Infokeskuses. Lisaks traditsioonilistele oma kanalitele (koduleht, FB) tehti head koostööd Tartu Postimehe ja Tartu

Ekspressiga, kus kajastust leidsid samuti võrdset kõik ideed, ning telekanalitega, kes meelsasti kasutasid uudise tegemisel Kaarsilla näitust atraktiivse taustana.

Eraldi tähelepanu pöörati hääletusele kutsumisele – reklaami tehti nii plakatitel, järjehoidjatel mida jagati linnaraamatukogu lugejatele (3000 tk), Tasku reklaamil, veebibänneritel, [videoklipis](#), vineermoodulil Raekoja platsil ja ajalehereklaamides.

Lisaks avalikule kommunikatsioonile toimus palju personaalset suhtlust ideede autoritega, et motiveerida neid oma ideedega edasi tegelma ja neile ka laiemat toetust püüdlema.

Ideede tutvustamine ja hääletusele kutsuvad reklaamid linnaruumis

Nagu eespool öeldud, pöörasid sellel aastal ka **ideede autorid** ise palju rohkem tähelepanu oma ideedele kõlapinna ja toetuse saamiseks.

Väljapaistvamatenä võib välja tuua näiteks (ideede kaupa):

- **Annelinna elavate majadegalerii idee** - valgusinstallatsioon Annelinnas, flaierid, plakatid, FB jmt.

- **Jaamamõisa mänguala** – flaiereid, plakatid, koduleht, FB

- **Gaudeamus Igitur** - Ugala piirdeaial suur reklaam, videoklipp, FB

- **Säästva renoveerimise infokeskus** - video: <https://www.youtube.com/watch?v=LOTiQRGxQxg>
- Fotolavastused ideede autoritelt - Marja tn trepp, turvakaamerate idee, kõnniteede äärekivide idee, puuetega inimeste välisjõusaal jne.

Nii nagu esimeselgi aastal korraldati mõned päevad enne hääletuse algust **ideede tutvustusüritus** (1. oktoobril Tartu Linnaraamatukogu saalis).

Taaskord võib tõdeda, et ideede esitajad (kutsutud olid kõik, kohale tulid ligi pooled) olid sel aastal väga hästi ette valmistunud ning oma ideid tutvustati köitvas ja interaktiivses vormis. Ka meediahuvi ürituse vastu oli olemas. Kahjuks laiemat huvi linnarahva seas üritus ei pälvinud ja ideedega-mitteseotud linlasi osales väga vähe. See on kindlasti mõtlemiskoht edasiseks.

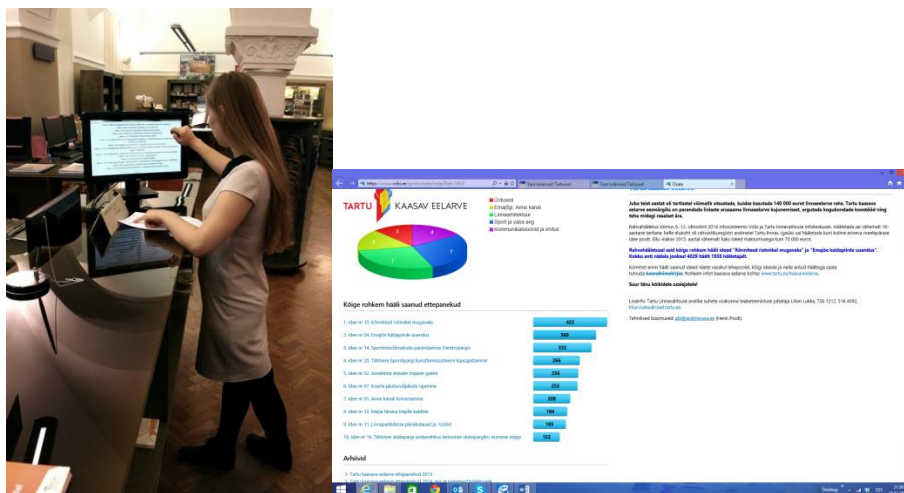
Tutvustusürituse videoülekanne kättesaadav [siit](#).

Lõpphääletusele pääsenud ideede tutvustusüritus

V etapp. Ideede hääletamine

6.-12. oktoobril 2014 oli kõigil Tartusse registreeritud elanikel võimalik hääletada meelepäraste ideede poolt. Hääletada sai nii nagu eelmiselgi aastal läbi infosüsteemi VOLIS ning ka raekoja infokeskuses. Viimases ei hääletatud enam paberkanalil vaid puuetundliku ekraani vahendusel.

Ekraan infopunktis ja ekraanivaade hääletustulemusest VOLIS-es

Igal hääletajal oli kasutada kuni 3 häält (tuli anda erinevatele ideedele). VOLIS-e statistilise väljavõtte järgi ei kasutanud paljud hääletajad ära oma 3 hääle võimalust ja keskmiselt anti 2 häält. Miks see nii oli, väärib kindlasti edasist analüüsi ning eraldi teavitustööd järgmisel aastal (et kõik oma hääled ära kasutaksid). Korraldajatele antud personaalse tagasiside järgi piirduti 1–2 häälega paljudel juhtudel täiesti teadlikult (ei oska rohkem valida), paljudel juhtudel võis tegemist aga olla ka teadmatusega.

Kokku anti nädala jooksul **4029 häält, osales 1938 hääletajat**. Infokeskuses anti 378 häält, osales 142 hääletajat. Hääletajate jagunemist analüüsidest võib öelda, et esimese aastaga väga palju muutusi ei ole. Hääletajate vanus ulatus 16. eluaastast kuni 93. eluaastani. Ealiselt jaguneti sarnaselt eelmise aastaga, väike paranemine on toimunud nooremate vanusegruppide – 16-19 ja 20-29 osaluses, aga ikkagi on noorte huvi leige ja selle suurendamiseks peaks samme astuma.

Kõige enam hääli said idee nr 10 "Kõnniteed ristmikel mugavaks" (422 häält) ja idee nr 4 "Emajõe kaldapiirde uuendus" (360 häält).

Ideede pingerida:

1. Idee nr 10. Kõnniteed ristmikel mugavaks (422 häält)
2. Idee nr 04. Emajõe kaldapiirde uuendus (360 häält)
3. Idee nr 14. Sportimisvõimaluste parandamine Dendropargis (332 häält)
4. Idee nr 20. Tähtvere Spordipargi kunstlumesüsteemi kaasajastamine (266 häält)
5. Idee nr 02. Annelinna elavate majade galerii (256 häält)
6. Idee nr 07. Koerte jalutusväljakute rajamine (253 häält)
7. Idee nr 01. Anne kanali korrastamine (209 häält)
8. Idee nr 12. Marja tänava trepile kaldtee (194 häält)
9. Idee nr 11. Linnaparkidesse piknikulauad ja -toolid (185 häält)
10. Idee nr 19. Tähtvere skatepargi ümberehitus betoonist skatepargiks: esimene etapp (152 häält)
11. Idee nr 18. Turvakaamerad bussijaama, raudteejaama ja Kaarsilla juurde (150 häält)
12. Idee nr 08. Kunstiplats ehk linnaline väljak Võru ja Kastani tänavate ristmikule (133 häält)
13. Idee nr 05. Igamehe palliplats Emajõe kaldapealsele (131 häält)
14. Idee nr 22. Vabaajaväljak Aianduse tänavale (130 häält)
15. Idee nr 03. Annelinna koolide tiigi ümbruse korrastamine (126 häält)
16. Idee nr 06. Jaamamõisa mänguala ehk uus kohtub vanaga (117 häält)
17. Idee nr 25. I Euroopa tudengikorporatsioonide ja -seltside vokaalansamblite festival „Gaudeamus igitur“ (ÜRITUS) (88 häält)
18. Idee nr 15. Säästva renoveerimise infokeskuse hoone renoveerimine (86 häält)
19. Idee nr 21. Tänav Elab 2015 (ÜRITUS) (85 häält)
20. Idee nr 24. Vanemuise tn 42 mahajäetud puskkaevu ümberkujundamine rulatatavaks arhitektuuriobjektiks (83 häält)
21. Idee nr 23. Vabadussõjas võidelnute mälestusmärgi ja haudade korrastamine Pauluse kalmistul (76 häält)
22. Idee nr 16. Tartu jalgpallinädal: Eesti koondise maavõistlus ja noortejalgpalli festival (ÜRITUS) (67 häält)
23. Idee nr 17. Treenimisvõimaluste loomine väljapoole haiglaid – väljõusaal Tamme staadionile (63 häält)
24. Idee nr 13. Näitusekoht Jaani kiriku juurde (44 häält)
25. Idee nr 09. Kvissentali paadisliipi renoveerimine (21 häält)

Info ideede ja hääletustulemuste kohta on kättesaadav [VOLIS-es](#)

VI etapp. Idee realiseerimine

Kaks enim hääli saanud kaasava eelarve ideed peab linn ellu viima 2015. a jooksul. Loodetavasti mahuvad ka mitmed ülejäänud head ideed, mis mõlemil aastal märkimisväärse toetuse kogusid, linna plaanidesse. Juba 2014. aasta lõpus on kuulda mitmetest plaanidest, mis realiseeruvad lisaks võiduideedele: Jaamamõisa mänguväljaku rajamine, Pauluse kalmistus Vabadussõjas võidelnute mälestusmärgi ja haudade korrastamine, sportimisvõimaluste parandamine Dendropargis (2015. a eelarves on 7000 eurot radade korrastamiseks).

Kaasava eelarve protsessi kajastavad pressiteated ja meediakajastus on leitav [siin](#).

Kokkuvõte ja soovitused edasisele protsessile ja selle kommunikatsioonile

Kokkuvõtteks võib öelda, et hoolimata paljudest muudatustest, mis eelmise aasta tagasiside ja soovituste põhjal ellu viidi, oli hääletajate hulk väiksem. Kui eelmisel aastal osales 3,3 % hääleõiguslikest elanikest, siis sel aastal vaid 2,4 %.

See sunnib kindasti tõsiselt edasi analüüsima, mida veel muuta/parandada ja kuidas ikkagi linlastele kaasav eelarve (ja kogu linna eelarvevalikute tegemine) selgemaks ja köitvamaks teha. Samas ei tohiks unustada, et elluviijad seadsidki eelmisel aastal 2014 a. üheks peamiseks eesmärgiks viia lõpphääletusele vähem, kuid põhjalikumalt läbimõeldud ning kogukonnas läbi arutatud ideid. Seda suunda on mõistlik jätkata, kuid tähtis on ka linlaste kaasatuse suurendamine.

Allpool toon välja ka mõned võimalikud lahendused-soovitused, mis võiks sellele kaasa aidata.

Kahjuks ei olnud sel korral võimalik kaasata tudengeid ja viia läbi sellises mahus ja tasemel uuringuid nagu eelmisel aastal. Soovitused tuginevad ennekõike etappide tulemustel, protsessis osalejate tagasisidel ja osalusvaatlusel.

Soovitused on toodud kolme peamise protsessile seatud eesmärgi kaupa, et tuua selgemalt välja see, mida veel eesmärkide saavutamisel teha tuleks.

Eesmärk: Arusaam linnaeelarvest ja selle kujunemisest paraneb

Olulisemateks küsimusteks on, **kuidas suurendada osalejate arvu ja seostada kaasava eelarve läbiviimist paremini kogu linnaeelarve kujundamisega.**

- Eelmise aasta tutvustusürituse kava oli hea, eriti inspiratsiooniloeng Ideelabori juhilt. Samas on oluline, et avaüritus aitaks senisest paremini kaasa üldise teadlikkuse tõusule linnaeelarve kujunemisest, alternatiividest, valikutest. **Seega võiks iga valdkonna abilinnapead ja eksperdid seal läbimõeldult ja atraktiivselt vormis tutvustada eelarvestarteegiat ja teisi linna arengut puudutavaid dokumente ning lähiaja investeeringute kava.**
- Avaüritus peaks toimuma ajaliselt vahetult enne ideede esitamise algust, **ürituse eelreklam peaks olema varasem ja selle reklaamimine läbimõeldum**, sest sellel üritusel on teavituse ja kaasamise seisukohalt kogu protsessis võtmeroll.
- Paljud eelmise aasta tagasisides tehtud ettepanekud kommunikatsioonile on ellu viidud – teemaarutelud, turundusseminar ideede autoritele, kampaania heas tavas kokku leppimine jne. **Järgmisel aastal võiks järgida ka varasemaid soovitusi eelarveinfo esitluseks (visualiseeringud veebilehel jne).**

Parandamisruumi nii sisu viimistlemiseks kui sellest teavitamiseks on kindlasti igas etapis.

Kui lühidalt välja tuua, siis näiteks tasuks algusest peale selgemalt esile tuua (juba ideede esitamise etapis) **hindamiskriteeriumid**, mille järgi hääletatakse hiljem teemaaruteludel igast grupist 3-7 ideed lõpphääletusele.

- Hääletussüsteemi pidasid teemaaruteludel osalenud üldjuhul õiglaseks (ka seda, et kohaletulnud autorid väärivad preemiaks hääletusvõimalust enda idee poolt), kuid kaalumist väärrib siiski näiteks **ekspertide hinnangule suurema kaalu andmine, sest nemad on üldjuhul neutraalsed ning kaaluvad ideid etteseatud kriteeriumidest lähtuvalt objektiivsemalt hindama**. Teiseks võib proovida ikkagi mitte lubada enda idee poolt hääletada.
- Kuigi kõik osalenud pidasid arutelusid väga õnnestunuks, tuleb tagasisides välja, et just **komisjonide koostamise kord ja põhimõtted vajavad veel rohkem selgitamist ja läbipaistvust**, et otsustusalus mitte ainult ei oleks, vaid ka näiks täiesti õiglane. Teisalt ütleb kogemus korraldajatele, et väga keeruline on teemaaruteludele üldse eksperte (just linnavalitsuse-väliseid) värvata. Siin tasub pilk suunata mitmetele juba teist aastat osalenud ideede autoritele, kes nii oma valdkonnateadmiste, protsessist teadlikkuse kui ka professionaalse tausta tõttu sobiksid edaspidi linnavalitsuse-väliseks ekspertideks.
- Omaette teema on **ürituste** lisandumine. Tagasisidest võib lugeda, et oodati paremat selgitustööd ürituste osas (mis kaalutlustel lisati ning kuidas kujundati proportsioonid rahastuse osas). Leiti ka, et õiglasem oleks kui esitavad üritused kandideeriks ikkagi ka kõigi teiste kultuuriüritustega, mis esitatakse vastavatesse taotlusvoorudesse ning pakutav summa on ebaoproportsionaalne võrreldes muu kultuuriprojektide rahastamisega. Kui üritused jäävad edaspidigi ideedevalikusse, tuleb kindlasti selgitada paremini ka järjepidevuse kriteeriumi („see toob tuntuks Tartule, kui see ei ole ühekordne“).

Ürituste puhul tundub praegune kaasava eelarve ajaraam veidi liiga lühike, et ideede autorid jõuaks oma ideed adekvaatset hindamist võimaldaval tasemel välja arendada ja ühe variandina võiks kaaluda ürituse idee puhul ajapikendamist (idee viiakse ellu siiski linnavalitsuse poolt, aga alles järgneval eelarveaastal vms)

- Kaaluda tasuks ka üldist ideede esitamise aja pikendamist.
-

Arutada võiks paari olemuslikku muudatust protsessis, kui sooviks on saavutada suurem üldine linlaste osalus protsessis. Kindlasti eeldavad muudatused **hääletuspõhimõtetes ja –viisides** laiemat (poliitilist) kokkulepet, õiguslikku analüüsi jne, kuid olgu nad siin siiski esitatud.

- Esiteks, kaaluda võiks näiteks statsionaarses õppevormis **õppivatele tudengitele hääletusõiguse andmist** (statsionaarne õpe eeldab, et nad elavad vähemalt 3 aastat Tartus). Pikemas perspektiivis suurendaks see **ilmselt noorte huvi lisaks hääletamisele ka ise rohkem ettepanekuid esitada**.
- Kaaluda võiks ka **laiema hääletusvõimaluse pakkumist**. Ehkki seda võib olla keerukas teha (kõigis hääletuskohtades peaks olema ametnikud koos hääletajate tuvastuseks vajalike

seadmetega jne) näib, et inimesed ootavad ka kaasava eelarve hääletusel nn. tavavalimistega võrdseid hääletusvõimalusi.

Üks võimalus on kasutada selleks linna allasutusi – raamatukogu jne. , kuid näiteks linnaraamatukogu asub niigi raekojale väga lähedal ja see, kes tuleb raamatukokku ilmselt jõuab ka infopunkti. Pigem tuleks siis minna veelgi otsesemalt nõ inimeste liikumistrajektorile (Tasku, Kaubamaja ja ehk veelgi enam kesklinnast väljas asuvatesse vabaaja-keskustesse nagu Lõunakeskus ja Eeden). Kui seal lisaks loodavale hääletuspunktile eksponeeritaks ka ühtlasi atraktiivselt ideid, tooks see kindlasti rohkem inimesi ideedega tutvuma ja hääletama.

On kõlanud ka mõtteid nõ šöuelementide lisamisest (a la hääletajate vahel auhindade loosimine jne). Ma arvan, et rõhku võiks panna siiski pigem ürituste paremale kommunikatsioonile, hääletuskeskkonna interaktiivsuse suurendamisele ning hääletuse paremale sidumisele ideede tutvustamisega.

Eesmärk: Kogukondadevaheline koostöö paraneb

Oluliseks küsimuseks on, **kuidas motiveerida järmistel aastatel neid autoreid, kelle ideed vähempraktiliste asjadega tegelevad, kuid linnaruumi tervikuna siiski oluliselt mõjutavad.**

Mitmed keskmisest lennukamad ideed on pälvinud juba teist aastat üsna suure toetuse, kuid lõpuks paigutuvad need siiski 4., 5. või 6. kohale, nõ praktiliste ideede varju. Samas nende autorid on tihti just need, kes läbi erinevate ürituste kaasa mõtlesid, kõigi ideede üle arutasid, protsessi kohta parandusettepanekuid tegid.

- **Nende, nii kaasavast eelarvest teadlike kui ka mingi valdkonnaga hästi kursis olevate inimeste edasine kaasamine, ka linnavalitsuse-väliste ekspertidena on väga oluline.** Just neis inimestes on potentsiaali olla nõ kaasava eelarve saadikuteks - protsessi mõtte ja eesmärkide selgitajateks ning ideede genereerijateks, läbiarutajateks ja ühendajateks väiksemates kogukondades.

Eesmärk: Mõni oluline valupunkt linnas leiab lahenduse ja/või viiakse ellu mõni uus idee

- Kui mingi idee on ikkagi juba mitu aastat olnud kõrgel positsioonil, siis peaks sellele pöörama eraldi tähelepanu ka linnavalitsus. Edastada selge sõnum, **et isegi kui idee ei võida, kuid saab arvestatava hulga toetushääli, on see siiski selge märk ka otsustajatele, et see on oluline asi/objekt. Seega on iga hääli oluline ja mõistlik on ära kasutada ka 3 lubatud hääli.**
- Kui ollakse paremini informeeritud sellest, mis on linna plaanides, väheneb ehk ka nende ettepanekute hulk, mis puudutavad asju, mida linn juba tegelikult teebki (tihti küll vajalikust väiksemas mahus). Vast väheneb nii ka vajadus ja soov mõelda vaid praktilistele ja pakilistele

objektidele-tegevustele ning rakendatakse rohkem energiat mõtlemisel, **kuidas linnaruumi rikastada tõeliselt uudse sisu ja/või vormiga objektidega.**

Kindlasti ei saa alahinnata ka linlaste praktilisi valikuid ning valukohtadele osutamist, kuid kaasava eelarvega pole mõtet ka dubleerida juba linnas tehtavat, oluline on pakkuda ka mingeid uusi väärtusi.

- Lennukate ideede ja sõnakate autorite lisandumisele võiks kaasa aidata ka toimunud ekspertide arutelu (vt. lk 9) senisest suurem avatus ja parem jäädvustamine huvilistele ja osalejatele. Selle etapi eesmärgiks on teha küll vaid esmane nõ tehniline valik ehk sõeluda välja vaid need ideed, mille teostus ei ole maksumuse, ajalise või mingite juriidiliste piirangute tõttu võimalik, kuid need arutled on sisukad ja annavad hea ülevaate linna valdkondade probleemidest, arengutest, valikutest. Pole ilmselt realistlik muuta neid arutelusid täiesti avatuks (ruumilised piirangud, avaliku tähelepanu all võib kannatada arutelude sisukus ja eesmärgipärasus), selleks on siiski järgnevad põhjalikud teemaarutelud. Küll aga on oluline, **et ekspertide mõttekäigud ja kommentaarid talletuks ja saaks avaldatud veebis kaasava eelarve lehel iga idee juures.**

Lõpetuseks, oluline on ka see, kuidas ka nõ tavalised, praktilised ideed saaks endale „sildi“ juurde või kannaksid seda sõnumit, et idee on tulnud rahvaalgatusena. **Selles teavitustöös võiks üles näidata ka lennukust ja fantaasiat – märgistada näiteks võiduideo tulemusena täiendavalt lihvitud äärekiivid kaasava eelarve logoga vms.**

Soovituseks on ka, **et teise võiduideo – Emajõe kaldapiirded- puhul rakendataks samuti võimaluste piires rangemaid nõudeid ka selle kujundusele, et see oleks ka visuaalselt eristatav ja emotsionaalselt seostav kodanikualgatusega.**

Keeruliseks teeb kaasava eelarve see, et ühelt poolt on vaja väga selgeid reegleid ja läbipaistvust, ka senisest veelgi rohkem avatud arutelusid, et tagada kõigi võrdne kohtlemine. Teisalt on osaliselt õigus ühel protsessis osalenul väites, et „protsess on saanud natukene bürokraatia mõõtme. Ma loodan, et komisjonide ja töörühmade ülalpidamine ei ületa projekti eelarvet.“

Sellega ei tohiks tõesti liiale minna, aga kui tahta kaasavat eearvet veelgi sisukamaks muuta ja mahukamalt läbi viia, tuleks kindlasti mõelda meeskonna suurendamise peale, sest töömaht on väga suur. Kaasava eelarve läbiviimine on kahel aastal olnud sisuliselt vaid projektijuhi õlul ning aktiivsete nõuandjatena on kaasas olnud vaid ASO juhataja ja e-Riigi Akadeemia ekspert Kristina Reinsalu.

Paljud muudatused on ellu viidud just tänu linlaste tagasisidele ja arvamustele. Linna kaasava eelarve töögrupp on ka nüüd ja edaspidi väga tänulik iga konstruktiivse ettepaneku ja hea idee eest. Kõik ideed on oodatud projektijuht Lilian Lukka maili-aadressile Lilian.Lukka@raad.tartu.ee